

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Aneta Kuchařová

**Vliv Henryho Kissingera na sblížení USA s
Čínou**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Aneta Kuchařová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Bečka, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

KUCHAŘOVÁ, Aneta. *Vliv Henryho Kissingera na sblížení USA s Čínou*. Praha, 2015. 40 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra amerických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Bečka, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „Vliv Henryho Kissingera na sblížení USA s Čínou“ se zaměřuje na posouzení role poradce pro otázky národní bezpečnosti Henryho Kissingera v procesu znovunavazování americko-čínských vztahů v rozmezí let 1969–1972. Diplomatické styky mezi oběma zeměmi byly přerušeny v roce 1949, kdy v Číně převzala moc komunistická strana a vyhlásila Čínskou lidovou republiku. V roce 1969 však v USA nastupuje do prezidentského úřadu republikán Richard Milhous Nixon, který si je vědom potřeby danou situaci změnit. Jako poradce pro otázky národní bezpečnosti si zvolí harvardského profesora Henryho Kissingera, s kterým sdílí podobné názory na řízení mezinárodní politiky. Jejich realistický přístup k mezinárodním vztahům doprovázený centralizovanou a individualistickou administrativou přinesl uspokojivé výsledky, a to nejen v případě *rapprochementu* s Čínou. Cílem bylo posoudit, jakým způsobem se na normalizaci vztahů podílel právě Henry Kissinger, který je dodnes považován za jednoho z nejúspěšnějších diplomatů. Spolu s popisem, jak celé usmiřování probíhalo, je pozornost soustředěna na Kissingerovu roli v tomto procesu a ta je poté v závěru vyhodnocena. Práce se snaží zmapovat jeho pravomoci, způsoby vyjednávání i cíle a názory, aby byl vytvořen kompletní obraz, který by pomohl posoudit Kissingerovo přispění k *rapprochementu*.

Abstract

The Bachelor thesis titled “Influence of Henry Kissinger on the Rapprochement between China and the United States“ focuses on assessing the role of National Security Advisor, Henry Kissinger, in the process of re-establishing Sino-American relations

between the years 1969–1972. Diplomatic relations between the two countries have been interrupted since 1949, when the communist party had taken power and proclaimed the People's Republic of China. In 1969, however, republican Richard Milhous Nixon entered into presidential office and he was aware of the need for changing current situation. He chose Harvard professor Henry Kissinger as a National Security Adviser, with whom he shared similar opinions on management of international policy. Their realistic approach to international relations accompanied by centralized and individualized administrative brought satisfactory outcomes not only in the case of rapprochement with China. The aim was to assess, in which way participated the normalization Henry Kissinger, who is up to now considered one of the most successful diplomats. Continuously with a description of the development of reconciliation, there is an attention focused on Kissinger's role in this process, which is afterward evaluated in the conclusion. The thesis tries to map his powers, methods of negotiation and goals with opinions, in order to create complete image, which could help to consider Kissinger's contribution to the rapprochement.

Klíčová slova

USA – ČLR – Henry Kissinger – Richard Nixon – normalizace vztahů – trojúhelníková diplomacie – détente – zahraniční politika

Keywords

USA – PRC – Henry Kissinger – Richard Nixon – rapprochement – triangular diplomacy – détente – foreign policy

Rozsah práce: 56 073 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. 5. 2015

Aneta Kuchařová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Bečkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, vstřícný přístup a ochotu zodpovědět vždy všechny mé otázky.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Aneta Kuchařová

E-mail:

aneta.kucharova@seznam.cz

Semestr:

LS

Akademický rok:

2012/2013

Název práce:

Vliv Henryho Kissingera na sblížení USA s Čínou

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2014/2015

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Oldřich Tůma, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. Jan Bečka, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Znovunavazování americko-čínských styků byl nelehký proces vyžadující velmi opatrný přístup. Právě Henry Kissinger spolu s prezidentem Richardem M. Nixonem zde hráli naprosto klíčovou roli, bez níž by k usmíření zřejmě vůbec nedošlo. Henry Kissinger je považován za jednoho z nejschopnějších diplomatů, a proto je žádoucí zodpovědět otázku, jakým vlivem disponoval právě v této události.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Práce si klade za cíl zanalyzovat Kissingerovo přispění k normalizaci americko-čínských vztahů. Zaměřím se na vývoj celého procesu a budu zkoumat, do jaké míry jednotlivé kroky ovlivňoval právě Henry Kissinger. Zároveň se pokusím vymezit jeho pravomoci, abych zjistila, jakou měrou se mohl spolupodílet na rozhodovacích procesech Bílého domu.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Nástup prezidenta Richarda M. Nixona do prezidentského úřadu v roce 1969 je charakterizován politikou détente, tedy uvolněním napětí v mezinárodních vztazích. Nixon k mezinárodní politice přistupoval poněkud odlišně než jeho předchůdci. Oproti ideologii dával přednost realistickému přístupu, který se měl za každé situace soustředit na zájmy státu. Jako svého poradce pro otázky národní bezpečnosti si zvolil harvardského profesora Henryho Kissingera, s kterým se shodoval v politických názorech. Oběma mužům se podařilo dosáhnout několika úspěchů na poli mezinárodních vztahů, přičemž jedním z nich je právě normalizace vztahů s Čínou. Americko-čínské diplomatické vztahy byly přerušeny od roku 1949 a jejich znovunavazování se ukázalo být nelehkým úkolem, který si vyžádal vysokou opatrnost, preciznost a cit. Věřím, že právě duo osobností Kissingera a Nixona dokázalo tyto potřebné schopnosti poskytnout a usmíření tak bylo dovedeno ke zdárnému konci.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

V první kapitole se zřejmě nejprve pokusím vymezit Kissingerovy pravomoci, abych zjistila, jakým vlivem ve skutečnosti disponoval. Jeho funkce poradce pro otázky národní bezpečnosti měla v praxi velký význam, kterým dokonce občas zastíňovala ministerstvo zahraničí. Pokusím se zde tedy zaměřit na to, jakým způsobem Bílý dům fungoval a jak ovlivňoval mezinárodní politiku. V další kapitole se budu věnovat krátké charakteristice americko-čínských vztahů mezi léty 1949-1969 a dále potom počátečním názorům na normalizaci. Pokusím se mimo jiné také zodpovědět otázku, kdo pravděpodobně usmíření inicioval. V dalších kapitolách se pak zaměřím na prvotní navazování vztahů, Kissingerovu cestu do

Číny a nakonec na Nixonovu návštěvu Číny. Zde bych chtěla práci pravděpodobně ukončit, neboť tato událost je velkým mezníkem v usmíření, který již sám o sobě znamenal velký úspěch.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Henry Kissinger, *Roky v Bílém domě* (Praha: BB art, 2006).

Dan Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy“, *Diplomatic History* 4, č. 33 (září 2009): 633-652, ebscohost.com.

Robert Dallek, *Nixon and Kissinger: Partners in power* (New York: HarperCollins, 2007).

Geoffrey Warner, „Nixon, Kissinger and the rapprochement with China, 1969–1972“, *International Affairs* 83, č. 4 (červenec 2007): 763-781, ebscohost.com.

Chris Tudda, *A Cold War turning point: Nixon and China* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 2012).

Yukinori Komine, *Secrecy in US Foreign Policy: Nixon, Kissinger and the rapprochement with China* (Aldershot: Ashgate Pub, 2008).

Angela Torelli, „The Costs of Realism: The Nixon Administration, the People's Republic of China, and the United Nations“, *Journal of American-East Asian Relations* 19, č. 2 (leden 2012): 157-182, ebscohost.com.

John P. Burke, „The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges“, *Presidential Studies Quarterly* 39, č. 2 (2009): 283-321, ebscohost.com.

Anatolyj Dobrynin, *In Confidence: Moscow's Ambassador to Six Cold War Presidents* (Seattle: University of Washington Press, 2001).

Henry Kissinger, *On China* (London: Allen Lane, 2011).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. FUNGOVÁNÍ POLITIKY BÍLÉHO DOMU	6
1.1 RADA NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI A PORADCE PRO OTÁZKY NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI	6
1.2 BÍLÝ DŮM POD SPRÁVOU PREZIDENTA RICHARDA M. NIXONA.....	7
1.3 KISSINGEROVA DOMÉNA	9
2. NÁZORY A INICIATIVY.....	12
2.1 AMERICKO-ČÍNSKÉ VZTAHY PŘED POČÁTKEM USMÍŘOVÁNÍ.....	13
2.2 PRVOTNÍ INICIATIVY SMĚRUJÍCÍ K USMÍŘENÍ MEZI USA A ČLR	13
2.3 CÍLE A NÁZORY	15
2.4 POČÁTKY NORMALIZACE.....	17
3. NAVAZOVÁNÍ AMERICKO-ČÍNSKÝCH VZTAHŮ.....	22
3.1 KISSINGEROVA CESTA DO ČÍNY.....	22
3.2 NIXONOVA NÁVŠTĚVA ČLR.....	24
ZÁVĚR	27
SUMMARY	30
POUŽITÁ LITERATURA.....	31

Úvod

Začátkem 70. let minulého století se v rámci kontextu studené války začíná objevovat nový fenomén, a to politika détente, což je termín označující uvolnění napětí na poli mezinárodních vztahů. Nutnost změny pramenila hned z několika skutečností. Spojené státy americké (dále jen USA) i Svaz sovětských socialistických republik (dále jen SSSR) byly vyčerpány z vedení studené války, jejíž konflikty a potřeba neustálého zbrojení je finančně vysávala. USA trpěly především kvůli válce ve Vietnamu a SSSR byl limitován neudržitelným ekonomickým systémem, který byl navíc zatížen zbrojením. Kromě toho došlo v průběhu 60. let k několika krizím, které přivedly svět na pokraj jaderné války. Oba hlavní aktéři si tak začínali uvědomovat, že budou muset přehodnotit svůj přístup k partnerům v mezinárodních vztazích.

V americké politice je détente reprezentována především nástupem prezidenta Richarda Milhouse Nixona k moci. Přestože byl Nixon zatvrdelým antikomunistou, uvědomoval si nutnost změn a do úřadu nastupoval s odhodláním tyto změny také uskutečnit. V jejich realizaci mu napomáhal poradce pro otázky národní bezpečnosti, Henry Kissinger, který je dodnes považován za jednoho z nejschopnějších diplomatů.

Přestože je politika détente většinou vnímána jako nový směr především v oblasti americko-sovětských vztahů, nesmíme zapomínat, že velkou roli zde hrála i Čínská lidová republika (dále jen ČLR, nebo Čína). Díky ní totiž bylo možné uskutečnit koncept triangulární diplomacie, která vyvažovala pozice jednotlivých aktérů a mohla tak sloužit jako nástroj k dosažení cílů (především těch amerických). Potenciál triangulární politiky si uvědomoval i Henry Kissinger a jako hlavní výsledek usmíření USA s ČLR spatřoval právě možnost jejího využití. Normalizace vztahů tedy byla významným krokem, který měl usnadnit vyjednávací pozice USA, nicméně se zároveň jednalo o nelehký úkol, neboť americko-čínské diplomatické styky byly od roku 1949 přerušeny a obě země byly situovány na opačné strany bipolárního světa. Přes tyto překážky se Nixon s Kissingerem rozhodli tohoto úkolu zhostit a výsledkem byl nakonec úspěch a setkání prezidenta Nixona s nejvyšším čínským představitelem Mao Ce-tungem.

Samotný proces postupného navazování americko-čínských vztahů je velmi zajímavý a mým hlavním cílem a zároveň tématem této práce je zodpovědět otázku, do jaké míry se právě Henry Kissinger v tomto procesu angažoval. V této souvislosti se pokusím potvrdit hypotézu, že Henry Kissinger měl velký vliv na usmíření obou zemí

a jeho osobnost v celém procesu hrála významnou roli, díky které se podařilo usmíření uskutečnit bez větších problémů a s úspěchem.

Výzkum bude založen na studiu primárních i sekundárních pramenů, přičemž získané informace budou následně kriticky vyhodnoceny a navzájem konfrontovány. Zvláštní zřetel budu klást na posuzování informací získaných z pamětí a memoárů, neboť tyto vzpomínky mohou být často subjektivní.

Primárně se budu soustředit na postavu Kissingera, nicméně se často budu věnovat i roli Nixona, abych mohla posléze přispění těchto hlavních aktérů porovnat a zhodnotit Kissingerův vlastní přínos. Z metodologického hlediska se jedná o historickou práci zabývající se studiem konkrétního fenoménu v diplomatické historii USA a mezinárodních vztazích, který byl svým způsobem jedinečný.

V první části práce objasním fungování administrativy Bílého domu se zaměřením na Radu národní bezpečnosti. Přestože zahraniční politika by měla být agendou především ministerstva zahraničí, za Nixonova funkčního období se velkému vlivu těšila naopak Rada národní bezpečnosti, a to často právě na úkor ministerstva zahraničí. Vymezit působnost tohoto orgánu je pak velmi důležité z toho důvodu, že to zodpoví otázku, jakými pravomocemi a vlivem Kissinger disponoval. V jednotlivých podkapitolách se budu věnovat zákonné úpravě ustanovující Radu národní bezpečnosti, poté se zaměřím na fungování Bílého domu za prezidenta Nixona a na závěr se budu zabývat tím, jak byla pozice poradce pro otázky národní bezpečnosti modifikována v době, kdy v ní působil právě Kissinger.

Ve druhé kapitole se věnuji především názorům a iniciativám. První podkapitola se však stručně zabývá zhodnocením americko-čínských vztahů mezi léty 1949–1969, aby byly objasněny historické souvislosti. Pro posouzení Kissingerova přispění k *rapprochementu*¹ bude dále nutné zodpovědět otázku, kdo vůbec usmíření inicioval. Této otázky se úzce týká i to, jaké názory na případné usmíření měli Nixon a Kissinger, neboť z nich lze vyčíst, do jaké míry považovali *rapprochement* za nezbytný a co si od něj slibovali. V závěru kapitoly se snažím přiblížit nejdůležitější události počátečního navazování vztahů, ze kterých je patrné, jakou částí se do procesu zapojoval jednak Kissinger s Nixonem a jednak ministerstvo zahraničí.

¹ Anglické slovo „*rapprochement*“ v překladu znamená „sblížení“, či „smíření“. Rozhodla jsem se ho v textu práce využívat, neboť dle mého názoru dobře vystihuje proces znovunavazování americko-čínských vztahů.

Poslední kapitola je rozdělena do dvou podkapitol zabývajících se Kissingerovou cestou do Číny a Nixonovou návštěvou Číny. Kissingerova cesta byla významná v tom ohledu, že se jednalo o vůbec první setkání vyšších představitelů obou zemí od ustavení ČLR a zároveň sloužila jako přípravný krok pro ještě významnější událost – Nixonovu návštěvu. Vzhledem k tomu, o jak důležité události se jednalo, považuji za nezbytné analyzovat roli, kterou v nich Kissinger sehrál.

Časové rozpětí práce je zvoleno od nástupu Nixona do prezidentského úřadu až po jeho návštěvu Číny. Teprve po nástupu do úřadu a volbě Kissingera jako poradce pro otázky národní bezpečnosti mohly být podniknuty kroky směrem k usmíření, ačkoliv názory obou mužů na změnu mezinárodní politiky se vytvářely samozřejmě již předtím. Nixonova návštěva pak byla jakýmsi mezníkem, který jsem se rozhodla využít i pro ukončení mé práce. Jednalo se o významný průlom v americko-čínských vztazích, který byl dle mého názoru překonán až plnohodnotným navázáním diplomatických styků v roce 1979.

Práce vychází jak z primárních zdrojů, tak ze sekundárních, které však převažují. Primární prameny jsou tvořeny jednak různými články hlavních protagonistů a jejich vyjádřeními, tak odtajněnými dokumenty Nixonovy administrativy. Jedná se především o memoranda a zprávy, které často mají cennou vypovídající hodnotu o názorech jejich pisatelů. Významným zdrojem byly v tomto ohledu internetové stránky *National Security Archive*, prostřednictvím kterých jsou postupně zveřejňovány tajné dokumenty americké administrativy.

Další důležitý primární zdroj tvořila Kissingerova autobiografie *Roky v bílém domě*, kterou jsem se však vzhledem k její možné neobjektivitě snažila kriticky konfrontovat i s dalšími informacemi. Stejným způsobem jsem postupovala i u informací z knih, které v daném případě jako na přímý zdroj odkazovaly právě na Kissingerovy publikace.

Sekundární zdroje, z kterých jsem čerpala, jsou psány v anglickém jazyce. Mnoho cenných poznatků jsem našla v článcích z elektronických databází, které se soustřeďují na užší témata a informace v nich obsažené jsou proto velmi detailní. Pro první kapitolu byl stěžejním zdrojem článek od Dana Caldwelly „The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy“, který se věnuje fungování Bílého domu za Nixonovy administrativy a zároveň popisuje jeho a Kissingerovy postoje k mezinárodní politice. Dalším cenným zdrojem byl článek s názvem „Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China, 1969–1972“ od Geoffreyho Warnera,

v kterém jsou dobře popsány počátky procesu, zejména prvotní opatrné kroky. Z knih pro mě byla významným pramenem publikace od Chrise Tuddy, odborníka na americkou zahraniční politiku, s názvem *A Cold War Turning Point: Nixon and China*. Je v ní podrobně popsán celý proces usmiřování včetně detailního vylíčení diplomatických jednání s čínskými představiteli. Další knihou, kterou je třeba zmínit, je *Nixon and Kissinger: Partners in Powers* od Roberta Dalleka. Ta byla přínosná tím, že nabídla informace o vztazích mezi Kissingerem a Nixonem a o povahových rysech obou mužů. Jako zajímavý zdroj jsem shledala i knihu *Secrecy in US Foreign Policy: Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China* od Yukinori Kominého, politologa specializujícího se na americko-asijské vztahy. Jeho kniha přináší v některých oblastech zajímavé názory, které mírně vybočují z unifikovaných informací poskytovaných západní literaturou. Jednotlivé zdroje jsem se snažila průběžně porovnávat, abych dosáhla co nejpřesnějších informací.

1. Fungování politiky Bílého domu

Pokud chceme posuzovat vliv Henryho Kissingera na zahraniční politiku, je nejprve nutné vymezit, jakými pravomocemi disponoval. V první podkapitole jsem se proto pokusila definovat funkci poradce pro otázky národní bezpečnosti tak, jak by měla fungovat oficiálně, a poté jsem se zaměřila na skutečné fungování Bílého domu v praxi.

1.1 Rada národní bezpečnosti a poradce pro otázky národní bezpečnosti

Funkce poradce pro otázky národní bezpečnosti je úzce spjata s Radou národní bezpečnosti, která byla založena zákonem z roku 1947 (National Security Act).² Cílem bylo vytvořit instituci, která by sloužila k posuzování otázek národní bezpečnosti a zahraniční politiky a v těchto oblastech sloužila zároveň jako poradní orgán prezidenta. Kromě toho měla tuto politiku koordinovat i v rámci jednotlivých vládních institucí a orgánů. Jejím úkolem bylo také urovnávat diplomatické spory a zajistit plnění vojenských závazků.³ Zákon určuje, že Rada národní bezpečnosti má sestávat ze sedmi členů – z prezidenta, který zároveň radě předsedá, ministra zahraničních věcí (Secretary of State), ministra obrany (Secretary of Defense), tajemníka pro armádu (Secretary of the Army), tajemníka pro námořnictvo (Secretary of Navy), tajemníka pro letectvo (Secretary of Air Force)⁴ a předsedy „National Security Resources Board“, což byla rada, jež byla vytvořena stejným zákonem. Kromě těchto stálých členů však může prezident „čas od času“ povolat i další členy. Dále zákon stanoví, že Rada národní bezpečnosti má k dispozici personál, jehož předsedu jmenuje prezident.⁵

Struktura a fungování celé rady se však v průběhu let značně měnily, protože každý prezident se je snažil uzpůsobit svým potřebám. Měnící se systém často odrážel změny požadavků a potřeb jednotlivých prezidentů, ovšem stejně tak jejich osobní

² Act of July 26, 1947 („National Security Act“), OPA – Online Public Access, <http://research.archives.gov/description/299856> (staženo 23. 3. 2015).

³ „National Security Council“, The White House President Barack Obama, <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/> (staženo 4. 5. 2014).

⁴ Zmiňování tří tajemníků předsedají složkám ozbrojených sil, které jsou součástí ministerstva obrany. Tajemníci jsou jmenováni prezidentem se souhlasem senátu a jsou podřízeni ministru obrany a také náměstkovi ministra obrany.

⁵ Act of July 26, 1947 („National Security Act“).

vztahy a vzájemné sympatie s ostatními členy rady. Za prezidenta Harryho S. Trumana tak například dominovalo ministerstvo zahraničí, prezident John Fitzgerald Kennedy ho naopak považoval za nedostatečně autoritativní a agendu přenechával poradci pro otázky národní bezpečnosti McGeorgi Bundymu.⁶

Problematickou se jeví být skutečnost, že stejně tak jako i u většiny jiných institucí fungujících pod správou Bílého domu, ani zde neexistuje jasné zákonné vymezení funkčních pravomocí. Role poradce není dostatečně definována a stejně tak není jasné, jak přesně má být organizována celá rada. Obecně však můžeme říci, že se rada v průběhu let stala významným zdrojem politického poradenství pro prezidenty a samotný poradce začal hrát významnou roli v organizování nejen celé zahraniční politiky, ale i politiky bezpečnostní a obranné. V některých obdobích byla tato funkce natolik vlivná, že v sobě koncentrovala řízení jak zahraniční politiky, tak národní bezpečnosti, a to s minimálním ohledem na ostatní součásti vlády. Právě Henry Kissinger měl možnost být patrně jedním z nejsilnějších a nejvlivnějších poradců v historii tohoto úřadu.⁷

1.2 Bílý dům pod správou prezidenta Richarda M. Nixona

Poté, co Nixon nastoupil do úřadu, musel se vypořádat hned s několika úkoly, a to jak na poli zahraniční, tak domácí politiky. Vzhledem k nestabilní situaci v zemi, která byla z velké části zapříčiněna nespokojeností s válkou ve Vietnamu, bylo přednostní agendou stáhnout vojáky a zároveň neztratit nic z prestiže USA v mezinárodních vztazích.⁸ Mimo to však existovala v americké zahraniční politice další témata, která bylo třeba vyřešit. Jednalo se například o otázku Západního Berlína či o fakt, že SSSR se v oblasti jaderných zbraní a balistických střel stával pro USA téměř rovnocenným partnerem. Nástup politiky détente se tak zdál být nevyhnutelný a tuto potřebu nepociťoval jen Washington, nýbrž i Moskva, která si uvědomovala, že nynější

⁶ „National Security Council“, The White House President George W. Bush, <http://web.archive.org/web/20080306081817/http://www.whitehouse.gov/nsc/history.html#johnson> (staženo 4. 5. 2014).

⁷ John P. Burke, „The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges“, *Presidential Studies Quarterly* 39, č. 2 (2009): 283-321 (283-284), ebscohost.com (staženo 4. 5. 2014).

⁸ Dan Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy“, *Diplomatic History* 4, č. 33 (září 2009): 633-652 (633), ebscohost.com (staženo 10. 4. 2014).

vývoj je dlouhodobě neudržitelný.⁹ Z těchto důvodů začal Nixon spolu s Kissingerem postupně vytvářet svůj vlastní systém fungování zahraniční politiky, který je obecně znám pod označením Grand Design. Jednalo se o novou doktrínu vnímání amerických zahraničních vztahů, která se značně lišila od do té doby praktikovaného zadržování komunismu. Mezi její hlavní body patřilo přijetí tripolárního vztahu mezi třemi mocnostmi – USA, SSSR a ČLR, dále rozvíjení umírněného mezinárodního systému podporovaného těmito velmocemi a nakonec zabraňování šíření komunismu do zemí s typicky západní tradicí a současná snaha vyhnout se konfrontaci se SSSR.¹⁰ Nový způsob fungování zahraniční politiky však nevznikl spontánně po nástupu nové administrativy do úřadu, nýbrž byl Nixonem a Kissingerem konzultován již před začátkem prezidentského období. Nixon si vybral za poradce pro otázky národní bezpečnosti Kissingera i z toho důvodu, že měl v tomto směru stejné názory jako on sám.¹¹

Nixon nedůvěřoval ministerstvu zahraničí, které považoval za nepružný byrokratický orgán, a navíc se obával, že by z něj mohly unikat důvěrné informace. Ministrem zahraničí si právě proto zvolil Williama Rogerse, který v zahraniční politice neměl takové zkušenosti, a tak nehrozilo, že by Nixona omezoval v jeho velkých plánech.¹² Nixon začal razantně měnit směr politiky a administrativě se tento přístup moc nezamlouval, což se projevovalo znatelným odporem a kritikou tohoto nového kurzu. Nixonova antipatie a nedůvěra vůči vládě a jejímu aparátu, především pak vůči ministerstvu zahraničí, se kvůli tomu ještě více prohloubila. Důsledkem těchto vztahů byla centralizace zahraniční politiky pod správu Bílého domu a Rady národní bezpečnosti. V praxi to znamenalo, že Nixon a Kissinger disponovali veškerou kontrolou nad americkou zahraniční politikou, či přinejmenším nad těmi nejdůležitějšími rozhodnutími.¹³ Právě zahraniční politika byla pro Nixona hlavní doménou. Na rozdíl od většiny prezidentů nesoustředil svůj primární zájem na domácí politiku a věnoval jí jen nejnutnější pozornost. Naopak se již od počátku své politické

⁹ Anatolij Dobrynin, *In Confidence: Moscow's Ambassador to Six Cold War Presidents* (Seattle: University of Washington Press, 2001), 194-195.

¹⁰ Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 634-635.

¹¹ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger: Partners in Power* (New York: HarperCollins, 2007), 80-86.

¹² Fredrik Logevall a Andrew Preston, eds., *Nixon in the World: American Foreign Relations, 1969-1977* (New York: Oxford University Press, 2008), 5-6, <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10229897> (staženo 20. 4. 2015).

¹³ Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 635-636.

kariéry domníval, že zahraniční vztahy pro něj představují široké pole působnosti, v němž může předvést své intelektuální schopnosti.¹⁴

Nixon byl obecně znám svou nedůvěřivostí, a právě proto se obklopoval menším počtem pracovníků, u kterých si však byl jist, že se na ně může spolehnout. Vedle Kissingera byli klíčovými muži Bílého domu personální šéf (White House Chief of Staff) Harry Robbins Haldeman a poradce pro domácí záležitosti (Assistant to the President for Domestic Affairs) John Ehrlichman. Všichni tři byli vzhledem ke svému německému původu přezdíváni „Královi Němci“ a díky nim mohl mít Nixon vše pod kontrolou. Avšak zatímco Kissinger byl jakožto bývalý harvardský profesor skutečný odborník na zahraniční politiku, Ehrlichman a Haldeman byli spíše pravou rukou prezidenta a asistenty, kteří Nixonovi umožnili v klidu se na tuto oblast zaměřit. Úzký okruh pracovníků pro něj vytvářel prostředí, ve kterém se nemusel zabývat zbytečnými administrativními záležitostmi, ale mohl se naopak plně věnovat řešení důležitých otázek.¹⁵

1.3 Kissingerova doména

Pro Nixona byl výběr bezpečnostního poradce zásadní věcí, protože už při nástupu do úřadu chtěl tuto agendu sám usměrňovat. Ačkoliv Nixon a Kissinger neměli do té doby nic společného, zdál se být Kissinger dobrým kandidátem právě díky shodnému názoru na řízení zahraniční politiky.¹⁶ Přes mnohé odlišnosti se totiž oba muži shodovali ve většině mezinárodních otázek. Oba byli realisté a věřili, že americká zahraniční politika by měla být určována národními zájmy, a ne ideály nebo ideologií.¹⁷ Důvěra, kterou Nixon ke Kissingerovi choval, je patrná i z Nixonových slov, která jednou pronesl na neformální večeři: „Henrymu naprosto věřím. Cokoli řekne, jde přímo ode mne. V administrativě není nikdo, kdo by byl více pověřen mluvit mým jménem. Je pravda, že Bill Rogers je můj starý přítel a má jakožto ministr zahraničí nezbytnou autoritu. Ale je uvězněn v byrokratickém kolotoči. Jeho zaměstnanci se

¹⁴ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 36-37, 109.

¹⁵ „How Nixon’s White House Works“, *Time* 95, č. 23 (1970): 19, ebscohost.com (staženo 4. 5. 2014).

¹⁶ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 78-81.

¹⁷ Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 635.

nedají uhlídat a informace nelze udržet v tajnosti. Proto tyto záležitosti řeším raději přes Kissingera.“¹⁸

Je však nutné zmínit, že přestože Nixon Kissingerovi důvěřoval zřejmě více než ostatním, nebyly jejich vztahy ideální, ač to tak mohlo na první pohled vypadat. Oba muži byli velmi ambiciózní a soutěživí, takže jejich touha po úspěchu je v profesní sféře stavěla do pozice rivalů. Nixon Kissingerovi plně nedůvěřoval v tom, zda nejedná spíše ve svůj vlastní prospěch, a pochyboval tak často o jeho loajalitě. Nicméně jejich obecné politické cíle a směřování se shodovaly, a zřejmě proto mohla jejich spolupráce fungovat.¹⁹

Nixon nebyl zastáncem široce koncipovaných jednání a porad, raději pověřil Kissingera, který shromáždil potřebné informace ze všech relevantních zdrojů a prezidentovi pak rovnou navrhl nejlepší možná řešení daného problému. Díky této metodě si Kissinger za čas uvědomil, že utvářet politiku a uvádět ji do praxe nejlépe zvládá on sám, proto celé fungování Rady národní bezpečnosti přizpůsobil tomu, aby co nejvíce vyhovovalo jak jemu, tak i Nixonovi. Zvýšil počet svých podřízených v Radě národní bezpečnosti z 12 na 34 a také pro prezidenta koncipoval oficiální zprávy o zahraniční a bezpečnostní politice (National Security Decision Memoranda). Odhaduje se, že až za 80 % těchto zpráv byl zodpovědný právě Kissinger a jeho štáb.²⁰ Oficiálně byla Rada národní bezpečnosti spíše poradním orgánem, než orgánem, který by měl pravomoc vydávat závazná rozhodnutí, nicméně Nixon tuto její pravomoc uznával. Proto i Kissinger, který předsedal všem výkonným podskupinám rady, měl rozhodovací pravomoc ohledně těchto zpráv. Tyto dokumenty byly v zásadě formálními deklaracemi, které oznamovaly prezidentova rozhodnutí, určovaly směřování politiky a informovaly ostatní součásti administrativy o jejich úkolech a povinnostech.²¹

¹⁸ „Here is Henry, whom I trust completely. Whatever he says comes directly from me. There is no man in the administration who can speak on my behalf with greater authority. It is true, Bill Rogers is an old friend of mine and has all necessary authority as secretary of state. But he is locked together with a great bureaucratic machine. His staff cannot be controlled, nor can it keep things in strict confidence. That is why I do this kind of thing through Kissinger.” Dobrynin, „In Confidence“, 242.

¹⁹ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 92-94.

²⁰ „National Security Council“, The White House President George W. Bush.

²¹ „National Security Decision Memoranda“, The Nixon Library and Museum, <http://nixon.archives.gov/virtuallibrary/documents/nationalsecuritydecisionmemoranda.php> (staženo 4. 5. 2014) a „National Security Memoranda“, The Nixon Library and Museum, <http://www.nixonlibrary.gov/virtuallibrary/documents/nationalsecuritymemoranda.php> (staženo 4. 5. 2014).

Kissinger tedy spolu se svým týmem prakticky ovládal rozhodovací procesy ve Washingtonu na úkor ministerstva zahraničí i samotného Williama Rogerse. Oba muži se stali velkými konkurenty a proběhlo mezi nimi několik potyček, kvůli kterým Kissinger dokonce vyhrožoval i rezignací.²² Nixonovi však tato situace vyhovovala a trval na úmyslném obcházení ministerstva zahraničí v některých záležitostech, především v případě citlivějších jednání. Se zahraničními vyslanci se tak setkával téměř výhradně jen Kissinger, přičemž si s mnoha z nich vytvořil speciální vztahy, které se mu často hodily při vyjednáváních. Na mnohé státníky dokonce apeloval, aby s ministerstvem zahraničí jednali jen omezeně a pouze ohledně méně důležitých otázek.²³

Sovětský diplomat Anatolij Dobrynin ve svých memoárech například vzpomíná, že mezi ním a Kissingerem panovaly dobré vztahy, které jistě přispěly k úspěšnosti jednání. Ta byla založena na vzájemném vyposlechnutí názorů a porozumění. Byla doprovázena snahou najít vždy nějaké řešení, či alespoň kompromis, který by pomohl překonat vzájemné rozpory. Zároveň společné diskuze nikdy nepřerostly v personální konfrontace, a to ani v případě, kdy se jednalo o témata, ve kterých se obě země zásadně neshodovaly. Schůzky probíhaly stejným způsobem jako většina setkání Dobrynina s Nixonem – tedy za zavřenými dveřmi bez přítomnosti tlumočnicků a zapisovatelů. Právě toto neformální prostředí umožnilo oběma mužům jasně a upřímně vyslovit své názory a požadavky zahraničních politik obou velmocí. Dále Dobrynin dodává, že tento komunikační kanál sloužil jako flexibilní a rychlý nástroj v případě komunikace mezi Nixonem a vedením SSSR, u kterého byla menší pravděpodobnost úniku informací právě díky zapojení menšího počtu lidí. Zřejmě i z toho důvodu měla tato setkání mnohem větší váhu než jednání s ministerstvem zahraničí.²⁴

Podle samotného Kissingera pramenil jeho vliv především z velké důvěry prezidenta Nixona. Kromě toho však jeho moc zvyšovaly i jeho intelektuální schopnosti a ambice.²⁵ Kissinger podle vzoru Metternicha a Bismarcka, jejichž úspěchy měl pečlivě nastudované, věřil ve význam individuálních činů, díky nimž dokáže kreativní

²² Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 636.

²³ „National Security Council“, The White House President George W. Bush.

²⁴ Dobrynin, „In Confidence“, 199-201.

²⁵ „National Security Council“, The White House President George W. Bush.

státník aktivně vytvářet politickou realitu. Tato definice se na Kissingera přesně hodila, dokonce i on o sobě prohlašoval, že jedná vždy sám – jako americký kovboj.²⁶

Kissinger a Nixon se ve své práci dobře doplňovali. Nixon měl jasnou vizi, kam by chtěl zahraniční politiku směřovat, na druhou stranu už ho ale příliš nezajímala taktika, stejně jako sáhodlouhé diskuze o detailech a podružnějších otázkách. Většinu realizace, taktických manévru a řízení úředníků proto nechával na Kissingerovi. Ten by ale v žádném případě nemohl jednat nezávisle na prezidentovi, protože ačkoliv často dospěl ke stejným názorům a naplánoval mnohé z kroků, neměl takovou politickou sílu nebo vliv na ministerstvech, aby mohl sám měnit směřování politiky.²⁷ Navíc byl v ostatních sférách administrativy značně neoblíbený právě kvůli velkému vlivu, který byl v jeho rukách soustředěn na úkor nejen ministra zahraničí Williama Rogerse.²⁸

V případě Číny tomu nebylo jinak a jak iniciování, tak počáteční obnovu vztahů měli také v rukou především Nixon a Kissinger, což je ostatně patrné i ze zveřejněných materiálů a dokumentů. I z tohoto procesu tedy bylo ministerstvo v podstatě vyloučeno.²⁹ Nicméně způsob fungování Nixonovy zahraniční politiky se přesně hodil pro normalizaci vztahů s Čínou. Bylo třeba postupovat velice opatrně, aby v případě nezdaru USA neztratily respekt ostatních zemí. Pro tyto účely byla vysoce centralizovaná a individualistická politika, která s oblibou využívala různých tajných jednání se zahraničními partnery a obcházela vládní byrokracií, tou pravou.³⁰

2. Názory a iniciativy

V nadcházející kapitole bych se nejprve krátce věnovala rekapitulaci americko-čínských vztahů v období let 1949–1969 a dále bych se pokusila zodpovědět otázku, kdo jako první inicioval zlepšení americko-čínských vztahů. Následně se zaměřím na to, jaký názor měli zpočátku Nixon a Kissinger na *rapprochement* a zda se jejich prvotní úmysly lišily. Závěrečná kapitola se pak bude věnovat počátkům navazování vztahů.

²⁶ Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 636,640.

²⁷ Henry Kissinger, *Roky v Bílém domě* (Praha: BB art, 2006), 158-186.

²⁸ Logevall a Preston, eds., „Nixon in the World“, 6.

²⁹ Geoffrey Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China, 1969–1972“, *International Affairs* 83, č. 4 (červenec 2007): 763-781 (764), ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

³⁰ Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger“, 642,651.

2.1 Americko-čínské vztahy před počátkem usmiřování

Občanská válka probíhající v Číně již od roku 1927 se v roce 1949 blížila ke svému konci. Soupeření mezi Kuomintangem (Čínskou národní stranou vedenou Čankajškem) a Komunistickou stranou Číny vedenou Mao Ce-tungem tak skončilo vítězstvím KS Číny, vytlačení Kuomintangu na Tchaj-wan a následným vyhlášením Čínské lidové republiky. Pro Američany, kteří podporovali Kuomintang a snažili se tak zabránit vzniku dalšího komunistického státu, to znamenalo prohru v doktríně zdržování komunismu. Obě země pak jen stěží hledaly společnou řeč, což nakonec vyústilo v oboustranné přerušování diplomatických styků. Vzájemným vztahům nepomohlo ani pozdější vypuknutí korejské války, která postavila oba aktéry na opačné strany konfliktu. Po celou dobu tak mezi Čínou a USA probíhal jen velmi omezený obchod a jakýkoli jiný kontakt byl zúžen na minimum.³¹

Jakási změna nastala až v roce 1955. Z čínské strany byla uskutečněna iniciativa k vedení rozhovorů s USA, které měly především za cíl uvolnit napětí ohledně Tchaj-wanu, jenž byl pro obě země problematickým tématem. Po pozitivní reakci Američanů začala být pravidelně pořádána zasedání na velvyslanecké úrovni – nejprve v Ženevě a později ve Varšavě. Tato zasedání sloužila k udržení alespoň nějakého kontaktu mezi oběma zeměmi, nedosáhla však žádných větších výsledků a styky obou zemí nedoznaly v jiných oblastech žádných výrazných změn. Do roku 1970 bylo uspořádáno celkem 136 setkání.³²

2.2 Prvotní iniciativy směřující k usmíření mezi USA a ČLR

Přestože se Kissinger ve svých pamětech prezentuje jako „apoštol“ americko-čínských vztahů, zřejmě se do této doby problematikou Číny tolik nezabýval, neboť se soustředil především na jednání SALT a otázku Vietnamu. Na druhou stranu u Nixona lze zájem o usmíření sledovat ještě před tím, než se stal prezidentem. V roce 1967, kdy podnikl zahraniční cestu do Rumunska a Pákistánu, se zde setkal se dvěma významnými

³¹ „The Chinese Revolution of 1949“, Office of the Historian, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/chinese-rev> (staženo 27. 3. 2015).

³² „Sino-U.S. Ambassadorial Talks“, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18054.shtml (staženo 27. 3. 2015).

státníky, kteří měli v budoucnu na proces navazování americko-čínských vztahů nemalý vliv. Prvním byl rumunský prezident Nicolae Ceausescu, který se zpočátku tématu Číny vyhýbal, Nixon se ho však přesto snažil přesvědčit o důležitosti této otázky. Argumentoval tím, že země jako Čína by mohla do budoucna znamenat velkou hrozbu pro světový mír, což by za této situace znamenalo i obtíže v omezování arzenálu jaderných zbraní – jak ze strany USA, tak SSSR.³³

Druhou významnou osobou byl pákistánský prezident Muhammad Ajjúb Chán, který s ČLR udržoval dobré vztahy. S ohledem na dlouhodobé spory mezi Indií a Pákistánem byla Čína zemí, která Pákistánu poskytovala jak ekonomickou, tak vojenskou pomoc. Pákistán na druhou stranu podporoval Čínu i během chaotické kulturní revoluce.³⁴ Ajjúb Chán Nixonovi sdělil, že Čína chce být považována za jednu ze světových mocností, hned vedle SSSR, kterým opovrhne, a USA, vůči nimž chová respekt.³⁵

Kromě prezidentů těchto dvou zemí byl o Nixonových záměrech informován i francouzský prezident Charles de Gaulle, se kterým Nixon o tomto tématu rád diskutoval, a tak Paříž v budoucnu sloužila jako další komunikační kanál. Již v tomto momentu si Nixon uvědomoval, že lepší variantou by bylo navázat vztahy s Čínou dříve, než se stane příliš silnou na to, aby se s ní dalo vyjednávat. Stejný názor zastával i Charles de Gaulle, takže v něm Nixona jen utvrdil.³⁶

Druhým důležitým momentem byl pak Nixonův článek uveřejněný v časopise *Foreign Affairs* roku 1967, v němž popisuje problematiku Číny jakožto izolovaného státu, který by mohl být do budoucna větší hrozbou: „Z dlouhodobého hlediska si zkrátka nemůžeme dovolit ponechat Čínu mimo společenství národů, aby si v izolaci rozvíjela své vlastní představy, živila svou nenávist a ohrožovala své sousedy. Na této malé planetě není místo pro to, aby miliarda jejích obyvatel žila v hluboké izolaci. Mohli bychom udělat katastrofální chybu, pokud by se nám v úsilí o dosažení tohoto dlouhodobého cíle nedařilo vzít si v kratším časovém horizontu ponaučení z historie.

³³ Chris Tudda, *A Cold War Turning Point: Nixon and China* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 2012), 1-2, <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10587786> (staženo 15. 9. 2014).

³⁴ Yukinori Komine, *Secrecy in US Foreign Policy: Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China* (Aldershot: Ashgate Pub, 2008), 95, <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10240620> (staženo 8. 4. 2015).

³⁵ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 1-2.

³⁶ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 77-79.

Svět nemůže být bezpečný, dokud se Čína nezmění.“³⁷ Z obou těchto případů vyplývá, že Čína byla pro Nixona palčivým tématem, kterému se hodlal v budoucnu věnovat, a úřad prezidenta mu k tomu poskytl náležitý vliv.

Oproti tomu pro Kissingera nebyla Čína ohniskem zájmu a před tím, než se stal poradcem pro otázky národní bezpečnosti, se jí nijak výrazně nevěnoval. Nicméně si byl vědom důležitosti tohoto tématu, což lze vypožorovat i z proslovu, který měl v minulosti připravit pro svého mentora, prezidentského kandidáta a guvernéra státu New York Nelsona Rockfellera. V této řeči se Kissinger zmiňoval o potřebě nové politiky vůči Číně, protože si byl stejně jako Nixon vědom toho, že izolace ČLR přináší více škody než užitku. Kromě toho zde mluví i o výhodách tzv. triangulární politiky, která by mohla být pro USA přínosná.³⁸

Přesto, když ihned po nástupu do prezidentské funkce Nixon Kissingera pověřil, aby se svým týmem zpracoval studii ohledně navázání vztahů s Čínou, byl Kissinger zprvu zaskočen. Byl toho názoru, že podmínky na usmíření ještě nenastaly, a navíc v dané době považoval za prioritní Vietnam. Postupem času si však i on uvědomil potenciál prezidentova návrhu.³⁹

2.3 Cíle a názory

Oba muži se shodovali v tom, že je nutné změnit postoj k mezinárodní politice, potažmo i k americko-čínským vztahům. Přesto se jejich názory a cíle nepatrně lišily a každý v *rapprochementu* viděl jiné výhody.

Pro Nixona bylo zásadní ukončit úspěšně válku ve Vietnamu a doufal, že usmíření s ČLR mu k tomu může dopomoci.⁴⁰ Mimo to si byl již v minulosti vědom nebezpečí, které by mohla do budoucna způsobit izolace Číny, a proto bylo jeho cílem

³⁷ „Taking the long view, we simply cannot afford to leave China forever outside the family of nations, there to nurture its fantasies, cherish its hates and threaten its neighbors. There is no place on this small planet for a billion of its potentially most able people to live in angry isolation. But we could go disastrously wrong if, in pursuing this long-range goal, we failed in the short range to read the lessons of history. The world cannot be safe until China changes.“ Richard M. Nixon, „Asia after Vietnam“, *Foreign Affairs* 1, č. 46 (říjen 1967): 121, ebscohost.com (staženo 10. 4. 2013).

³⁸ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 24.

³⁹ Angela Torelli, „The Costs of Realism: The Nixon Administration, the People's Republic of China, and the United Nations“, *Journal of American-East Asian Relations* 19, č. 2 (leden 2012): 157-182 (160-161), ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

⁴⁰ Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 158-186.

Čínu začlenit do mezinárodního společenství.⁴¹ Zároveň normalizace vztahů s Čínou zapadala do celkové změny vztahů s asijskými a tichomořskými státy, která byla prezentována v rámci guamské doktríny roku 1969. USA v ní potvrzují plnění závazků vůči svým spojencům, zároveň se však projevila snaha omezit do budoucna uzavírání dalších dohod a angažování se v této oblasti: „Měli bychom pomáhat, ale neměli bychom diktovat. V této době se postupně vyvíjejí politické a ekonomické plány, které jsou velmi nadějně. Pomůžeme rozvoji těchto plánů a samozřejmě, že dostojíme svým závazkům. Ale co se týká naší role, musíme se vyvarovat způsobu politiky, která na nás činí asijské země závislé do té míry, že jsme vtahováni do konfliktů takového typu, jako je Vietnam.“⁴²

V kontextu *rapprochementu* s Čínou je tato doktrína důležitá z několika důvodů. Odráží Nixonův postoj ke změně mezinárodní situace, zejména s přihlédnutím k východoasijské oblasti, kde USA hodlaly vůči asijským zemím uplatňovat rovnovážnější přístup. Doktrína neměla za cíl oslabit americkou účast na světovém dění, deklarovala pouze určitou změnu nástrojů a metod. Zároveň tato změna postojů mohla být vnímána i jako signál směrem k Číně, aby pochopila, že se USA hodlají v této oblasti méně angažovat.⁴³ Ve vztahu k válce ve Vietnamu byla tato doktrína chápána jako vietnamizace, tedy postupné stahování amerických vojáků zpět do vlasti a předávání primární odpovědnosti za vedení bojů místním silám.⁴⁴

Nixon tedy viděl v *rapprochementu* možnost, jak dosáhnout několika cílů, které bylo nutné vyřešit, zatímco Kissinger vnímal potenciál normalizace obecněji. Byl si vědom vzájemné propojenosti mezinárodních vztahů a hodlal využít usmíření s Čínou k realizaci triangulární diplomacie.⁴⁵ Ta by USA umožňovala balancovat mezi oběma komunistickými zeměmi a dosahovat snadněji amerických cílů. Kissinger vycházel z toho, že vztahy k soupeřům by měly být takové, aby poskytly USA větší manévrovací prostor, než by měli oba dva soupeři vůči sobě. Uvažoval, že sblížením s Čínou by

⁴¹ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 25-27.

⁴² „We should assist, but we should not dictate. At this time, the political and economic plans that they are gradually developing are very hopeful. We will give assistance to those plans. We, of course, will keep the treaty commitments that we have. But as far as our role is concerned, we must avoid that kind of policy that will make countries in Asia so dependent upon us that we are dragged into conflicts such as the one that we have in Vietnam.“ „Informal Remarks in Guam With Newsmen“, American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=2140> (staženo 15. 3. 2015).

⁴³ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 143-145.

⁴⁴ Logevall a Preston, eds., „Nixon in the World“, 7.

⁴⁵ Ibid., 32, 112.

mohly USA vyvíjet větší tlak na SSSR a přimět ho k větší umírněnosti.⁴⁶ Protože si Kissinger byl vědom těchto strategických možností, které se v počátcích *rapprochementu* ukázaly jako pravdivé, jeho snaha navázat vztahy s Čínou se ještě stupňovala.

2.4 Počátky normalizace

Začátkem února roku 1969 zaslal Nixon Kissingerovi zprávu ohledně navazování vztahů s Čínou: „Myslím, že bychom měli vyvinout co největší úsilí, abychom prozkoumali veškeré možnosti usmíření s Čínou. To by samozřejmě mělo probíhat utajeně a za žádných okolností by se to nemělo dostat do veřejného tisku.“⁴⁷ Ze zprávy je patrné, že v případě Číny chtěl Nixon postupovat velmi opatrně a především utajeně. Stejně tak Kissinger si byl vědom delikátnosti situace vzhledem k tomu, že mezi oběma zeměmi nefungovaly diplomatické styky a začátek jakékoliv komunikace se tak jevil značně komplikovaný. Nicméně jak již bylo zmíněno výše, v té době byl Kissinger ohledně usmířování s ČLR ještě značně skeptický. Proto v první polovině roku 1969 byl postup v této věci iniciován především ze strany Nixona.⁴⁸

Snaze o navázání vztahů s Čínou nahrával i čínsko-sovětský konflikt, který se v březnu roku 1969 začal stupňovat. Vztahy mezi Čínou a SSSR nebyly nikdy ideální a po nástupu Nikity Sergejeviče Chruščova k moci se situace začala ještě více vyostřovat. Mezi nejpodstatnější rozpory patřily odlišné názory na koexistenci komunismu a kapitalismu, dále Chruščovovo odsouzení Stalinova kultu osobnosti a v neposlední řadě také rozdílnosti v ideologii. Atmosféru navíc zhoršovaly potyčky na hranicích obou zemí, které byly čím dál agresivnější. Nejprudší boje, které by se bez nadsázky daly považovat za válečný střet, vypukly na řece Ussuri právě začátkem roku 1969.⁴⁹ Střety na hranicích a prohlubující se nepřátelství postupem času ještě více

⁴⁶ Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 158-186.

⁴⁷ „I think we should give every encouragement to the attitude that this Administration is “exploring possibilities of rapprochement with the Chinese.” This, of course, should be done privately and should under no circumstances get into the public prints from this direction.“ „Memorandum From President Nixon to his Assistant for National Security Affairs (Kissinger)“, Office of the Historian, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d3> (staženo 28. 3. 2015).

⁴⁸ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 71-90.

⁴⁹ „Roztržka mezi Čínou a SSSR“, válka.cz, http://www.valka.cz/clanek_10584.html (staženo 4. 5. 2015).

posilovaly snahy o navázání kontaktu s Číňany. Z telefonického rozhovoru mezi Nixonem a Kissingerem je zřejmé, že již na počátku bojů na řece Ussuri si uvědomovali, jaké by to přineslo možnosti. Nixon zde doslova říká: „Události, které nemůžeme předvídat, mohou být občas nápomocné – kdo ví.“ Kissinger s ním souhlasí, když říká: „Vzhledem k předešlým událostem jsme těmito střety získali víc, než co jsme ztratili v rámci sobotního rozhovoru (tím je myšlen rozhovor mezi Rogersem a Dobryninem, pozn. autora).“⁵⁰ Z předešlého tedy vyplývá, že Kissinger s Nixonem čínsko-sovětskou roztržku vítali, neboť mohla posílit šanci k navázání americko-čínských vztahů. Koncem března Nixon zřejmě v návaznosti na tyto události požádal Charlese de Gaulla, aby tlumočil Pekingu americkou snahu o navázání kontaktu. Zároveň s odkazem na tyto události se Bílý dům začal pravidelně věnovat hodnocení čínsko-sovětských vztahů a jejich vzájemného nepřátelství. Na toto téma tedy bylo vypracováno velké množství studií.⁵¹

V druhé polovině roku 1969 byly podniknuty kroky, které spočívaly především v různých náznamech, jež měly Číně ukázat otevřenost USA k jednáním. V červenci byly zmírněny restriktce v oblasti turismu, které americkým občanům dovolily v určitých případech vycestovat do Číny.⁵² Došlo i k modifikaci obchodního embarga vůči Číně, díky které mohly dceřiné společnosti amerických firem exportovat nestrategické zboží do Číny, a dále šlo o povolení umožňující americkým turistům cestujícím do Číny nakoupit čínské zboží do hodnoty 100 \$.⁵³ Dalším krokem bylo zářijové rozhodnutí⁵⁴ o zrušení pravidelných vojenských hlídek dvou torpédoborců v oblasti Tchajwanské úžiny.⁵⁵ Tyto změny však měly především symbolický charakter, který měl Číňanům naznačit americký záměr nastolit smírnější vztahy.⁵⁶

Kissingerův názor na *rapprochement* se hodně změnil po setkání s Allenem Whitingem, politologem a specialistou na zahraniční vztahy Číny. Oba muži měli

⁵⁰ „Nixon and Kissinger, 11 March 1969, c. 10:00 p.m.“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB123/telcon-19690311.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

⁵¹ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 81.

⁵² Evelyn Goh, *Constructing the U.S. Rapprochement with China, 1961-1974: From 'Red Menace' to 'Tacit Ally'* (Cambridge University Press, 2009), 116.

⁵³ Frank Cain, *Economic Statecraft during the Cold War: European Responses to the US Trade Embargo (Cold War History)* (Routledge, 2007), 134-136.

⁵⁴ „Next Steps in China Policy“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB49/sino.sov.25.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

⁵⁵ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 766.

⁵⁶ Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 158-186.

možnost spolu diskutovat po čínsko-sovětských bojích v srpnu 1969. Whiting vyjádřil obavu z možného vyhrocení konfliktu a z toho, jak je vzhledem k možnému použití nukleárních zbraní nebezpečný. Podrobné informace k celé problematice vylíčil i v dopisu adresovaném Kissingerovi.⁵⁷ Ten si zřejmě díky tomuto setkání uvědomil nutnost rychlého amerického postupu.⁵⁸

Mezitím se Nixon v létě roku 1969 vydal na zahraniční cestu, kterou hodlal využít k oživení pákistánského a rumunského kanálu. V rozhovoru s prezidenty Rumunska a Pákistánu se zmínil o snaze USA obnovit vztahy s Čínou a požádal je, zda by jeho záměry sdělili vysokým představitelům Číny. Ceausescu slíbil, že bude jednat jako posel a sdělí Pekingu americká stanoviska.⁵⁹ Rumunsko udržovalo s ČLR dobré vztahy i v době sovětsko-čínské roztržky, neboť si to mohlo dovolit díky své zahraniční politice, která byla na SSSR často nezávislá.⁶⁰

Zároveň měl Nixon zájem o zprostředkování jednání na velvyslanectví ve Varšavě. Pověřil velvyslance Waltra Johna Stoessela, aby promluvil s čínským velvyslancem a sdělil mu, že prezident by měl zájem o konkrétní jednání s Čínou. Stoesselovi se vzkaz po třech měsících podařilo předat, a jeho výsledkem bylo obnovení zasedání velvyslanců ve Varšavě začátkem roku 1970.⁶¹ Kissinger chtěl údajně těchto setkání na úrovni velvyslanců využít hlavně k tomu, aby bylo Číně sděleno, že USA by rády vyslaly do ČLR svého emisara. Rozhovory ve Varšavě mu totiž přišly příliš zkosnatělé a nevhodné pro citlivou politiku usmířování. Naopak pokud by se podařilo zorganizovat rozhovory na vysoké úrovni mezi zvláštními emisary, měly by obě země možnost přednést své cíle a postoje.⁶²

Mezitím se do procesu postupně zapojilo i ministerstvo zahraničí, které doteď stálo opodál. Začalo se angažovat prostřednictvím varšavských rozhovorů, aniž by mělo tušení o dalších postupech, které byly dosud podniknuty ze strany Nixona a Kissingera. Plánované kroky ministerstva však byly značně umírněnější a opatrnější. Jejich cílem

⁵⁷ Letter from Allen S. Whiting to Henry Kissinger, 16 August 1969, enclosing report, „Sino-Soviet Hostilities and Implications for U.S. Policy“, The National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB49/sino.sov.9.pdf> (staženo 20. 4. 2015).

⁵⁸ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 104-105.

⁵⁹ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 764-765.

⁶⁰ „Ceausescu's Journey to the East“ by Adam Tolnay, ceausescu.org, http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/ (staženo 28. 4. 2015).

⁶¹ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 765.

⁶² Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 662-675.

bylo především otestovat situaci a ukázat otevřenost k případným jednáním.⁶³ Někteří zaměstnanci ministerstva se obávali, že sblížení s Čínou by mohlo ohrozit vztahy se SSSR a že přinejmenším by USA měly informovat SSSR o svých jednáních s Čínou. S tím ale Kissinger razantně nesouhlasil, protože SSSR také neinformoval USA o svých stycích s ČLR.⁶⁴ Samozřejmě chtěl využít i již zmíněných obav Moskvy v americký prospěch. Když se sovětský diplomat Anatolij Dobrynin dožadoval nějakých bližších informací, Kissinger mu je záměrně neposkytl. Za tuto taktiku ho Nixon údajně pochválil slovy: „Dobře, jen ho nechte hádat.“⁶⁵ SSSR skutečně nebyl nadšený z potencionálního usmíření obou zemí. Moskva si byla vědoma zmiňovaného trojúhelníku, který zvláště USA poskytoval široký manévrovací prostor.⁶⁶

První polovina roku 1970 se nesla především v duchu varšavských rozhovorů, nicméně k větším pokrokům zde nedošlo a rozhovory byly navíc v květnu opět přerušeny kvůli americké invazi v Kambodži. Kromě toho se ještě více prohloubily odlišné přístupy Bílého domu a ministerstva zahraničí v otázce usmířování s Čínou. Bílý dům měl zájem postupovat rychleji a chtěl uspořádat rozhovory na vyšší úrovni a oproti tomu ministerstvo zahraničí bylo mnohem opatrnější a mělo potřebu každý krok strategicky promyslet.⁶⁷ Zřejmě i z těchto důvodů se snažil Kissinger s Nixonem v druhé polovině roku soustředit především na komunikační kanály ve Francii, Rumunsku a Pákistánu.

S pákistánským kanálem Kissinger aktivně spolupracoval od prosince roku 1969. Pravidelně se setkával s pákistánským velvyslancem v USA Aghuem Hilalym, který Kissingerovy zprávy tlumočil dál, aby se dostaly až k čínským představitelům. Kromě toho byly přes tento kanál posílány i zprávy mezi Nixonem a prezidentem Jáhja Chánem. Tento komunikační kanál byl důležitý i z toho hlediska, že USA poskytoval jakousi zpětnou vazbu od Číňanů. Jejich reakce na jednotlivé americké kroky byly diskutovány s Pákistánem, který čínské názory dále předával zpět Kissingerovi a Nixonovi.⁶⁸

⁶³ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 121-122.

⁶⁴ Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 158-186.

⁶⁵ Torelli, „The Costs of Realism“, 163.

⁶⁶ Dobrynin, „In Confidence“, 202.

⁶⁷ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 133-134.

⁶⁸ Ibid., 120, 127.

Nixon se později s prezidenty Jáhja Chánem i Ceausescem setkal osobně, aby opět zopakoval snahu navázat styky s Čínou.⁶⁹ S Ceausescem osobně diskutoval i Kissinger a mimo jiné mu sdělil, že případné rozhovory s Čínou by byly osvobozeny od jakéhokoli nátlaku zvenčí. Ceausescu slíbil, že americká stanoviska předá Číně.⁷⁰ Kromě toho byly uskutečňovány i různé drobné symbolické náznaky, které měly Číně naznačit americkou snahu o navázání kontaktu. Prezident Nixon například v rozhovoru pro časopis *Time* prozradil, že před svou smrtí by se jednou rád podíval do Číny. Kromě toho byly opět uvolněny obchodní opatření vůči Číně i restrikce týkající se vycestování do ČLR.⁷¹

V prosinci roku 1970 došlo k velkému průlomů právě přes pákistánský komunikační kanál. Premiér Čou En-laj sdělil, že Čína je připravena přijmout vyššího amerického zástupce či přímo prezidenta, který by v Číně vedl rozhovory s čínskými představiteli.⁷² Kissinger jako vždy zformuloval odpověď, kterou pak Nixon jen dodatečně schválil. Součástí zprávy bylo sdělení, že prezident je připraven vyslat do ČLR svého emisara, který by zařídil vše pro prezidentovu budoucí návštěvu.⁷³ Oproti ministerstvu zahraničí, které se po celou dobu neúspěšně soustředilo na varšavské rozhovory, bylo tedy Nixonovo a Kissingerovo rozhodnutí zaktivovat komunikační kanály úspěšným krokem, který přinesl výsledky.

Přesto ještě dlouhou dobu po této přelomové zprávě probíhala komunikace mezi oběma zeměmi velmi opatrně a v podobě dalších náznaků, jak ze strany USA, tak Číny. ČLR například pozvala americký pingpongový tým k setkání s čínskými hráči. V tisku tato událost vyvolala velkou senzaci a okamžitě se vžila pod názvem „pingpongová diplomacie“.⁷⁴

⁶⁹ Ibid., 139-140.

⁷⁰ Kissinger to Nixon, „My Conversation with President Ceausescu, Tuesday, October 27“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-04.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

⁷¹ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 265.

⁷² Tudda, „A Cold War Turning Point“, 54-60.

⁷³ Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 662-675.

⁷⁴ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 66-67.

3. Navazování americko-čínských vztahů

V následující kapitole se zaměřím na první navázání styků mezi oběma zeměmi, které bylo charakterizováno Kissingerovou cestou do Číny a následnou návštěvou prezidenta Nixona.

3.1 Kissingerova cesta do Číny

Zásadní otázkou, která měla být nyní zodpovězena, bylo, kdo se vypraví jako vysoký představitel na cestu do Číny. Kissinger ve svých memoárech píše, že se o něm původně vůbec neuvažovalo, a že po dohodě byl ideálním emisarem zvolen David K. E. Bruce, který se ale nakonec ukázal jako nevhodný kandidát, neboť se v této době účastnil pařížských jednání týkajících se ukončení války ve Vietnamu.⁷⁵ Bezpochyby měl ale Kissinger ve skutečnosti zájem, aby byl na cestu vybrán právě on. Při debatě nad ostatními kandidáty k nim měl Kissinger vždy nějaké připomínky a výhrady, až byl nakonec ke svému potěšení vybrán on sám.⁷⁶

Nixon zřejmě pečlivě zvažoval, koho vybrat, neboť vzhledem ke své poněkud žárlivé osobnosti si nemohl dovolit, aby ho kdokoliv zastínil, což se vztahovalo i na Kissingera.⁷⁷ Přesto měl Nixon hned několik důvodů, proč vybrat na cestu do Číny právě jeho, ačkoliv si touto volbou zpočátku nebyl jistý. Kissinger byl totiž zasvěcen do všech detailů jednání a mohl na rozdíl od ministra zahraničí jednat utajeně. Navíc se oba muži shodovali v přístupu k usmíření a Nixon se mohl spolehnout, že Kissinger bude jednat v souladu s jeho názory. Nakonec tedy bylo dohodnuto, že Kissinger Peking navštíví ve dnech 9. až 11. července roku 1971. Cílem návštěvy bylo předpřipravit půdu pro Nixona. Kissinger měl zajistit všechny potřebné věci pro jeho návštěvu a zároveň byl oprávněn vést rozhovory.⁷⁸

Od připravované cesty bylo naprosto odříznuto ministerstvo zahraničí, které nemělo o tomto postupu ani tušení. Zapojen byl jen opravdu malý počet zaměstnanců

⁷⁵ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 298.

⁷⁶ „Record of Nixon-Kissinger Telephone Conversation Discussing Zhou's Message and Possible Envoys to China, 27 April 1971“, The National Security Archive, <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/> (staženo 10. 4. 2014).

⁷⁷ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 92-93.

⁷⁸ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 80.

administrativy Bílého domu, jako například Harry Robbins Haldeman, John Holdridge nebo Winston Lord, tedy především zaměstnanci Rady národní bezpečnosti.⁷⁹

Kissinger se na cestu do Číny pečlivě připravoval. Zaměstnance Rady národní bezpečnosti pověřil, aby připravili obsáhlý dokument, který by pokryl všechna možná témata, která mohla být v Číně diskutována. Kromě toho dokumenty obsahovaly i hodnocení vnitrostátní situace ČLR nebo hlavní cíle návštěvy. Kissinger samozřejmě diskutoval o důležitých záležitostech i s prezidentem Nixonem, především s ním řešil právě pravděpodobná témata rozhovorů.⁸⁰

Po náročné a utajované cestě se Kissinger konečně setkal s čínským premiérem Čou En-lajem, s kterým měl možnost vést několikahodinové rozhovory. Vzhledem k tomu, že zde bylo několik sporných témat, ve kterých se Čína s USA neshodovaly, rozhodl se Kissinger, že bude lepší nejprve si navzájem objasnit vlastní názory a stanoviska.⁸¹ Kissinger vzpomíná, že všechny rozhovory probíhaly velmi upřímně a v dobré atmosféře. Pro obě země by nezdár jednání znamenal velkou prohru. Pro Čínu by byla výsledkem nezměnná izolace a pro USA diskreditace na mezinárodním poli. Zároveň by neúspěch posílil postavení SSSR, což si nepřál ani jeden z partnerů.⁸²

Kissinger se Číňanům snažil nastínit podstatu americké zahraniční politiky. Upozornil na to, že se během let změnila a nyní je realistická a založena na posouzení národního zájmu. V 50. letech bylo jejím zájmem bojovat proti komunismu po celém světě, nicméně prezident Nixon zastává jiný přístup. Nemíní bojovat s komunismem jakožto s abstraktní silou, ale hodlá čelit konkrétním komunistickým státům na základě jejich činů, které by mohly USA ohrozit.⁸³ Dále Kissinger popřel, že by se USA snažily podporovat konflikty mezi supervelmocemi, a sdělil, že jejich zahraniční politika není namířena proti žádné zemi. Číňané byli ujištěni, že USA proti nim nehodlají se SSSR uzavřít žádné tajné dohody. Zároveň dal ale Kissinger jasně najevo, že stejně tak nemají USA zájem vytvořit americko-čínský pakt namířený proti SSSR, a že případná spolupráce s ČLR neznamená, že USA přestanou se SSSR vést jednání. Přesto se

⁷⁹ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 155.

⁸⁰ Ibid., 161-162.

⁸¹ Henry Kissinger, *On China* (London: Allen Lane, 2011), 243-244.

⁸² Kissinger, „Roky v Bílém domě“, 676-696.

⁸³ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 769.

v rámci rozhovorů svěřil i se svou obavou z možné hegemonie SSSR, kterou by mohla vyvážit právě budoucí silná Čína.⁸⁴

Výsledkem setkání mělo být mimo jiné i komuniké, které by posléze oznamovalo Nixonovu plánovanou návštěvu Číny. Zpočátku bylo obtížné dohodnout se na textu, který by vyhovoval oběma stranám, a bylo proto třeba velmi precizního vyjednávání. Nakonec však bylo vytvořeno takové znění, s kterým byli spokojeni jak Číňané, tak Američané. Kromě toho si Kissinger s Čou En-lajem navzájem upřesnili budoucí způsoby komunikace a Kissinger se před premiérem rovněž zmínil o rozrostlé a občas nespolehlivé vládní byrokracii, která má za následek únik informací, a vysvětlil mu, že z toho důvodu prezident řeší většinu citlivějších záležitostí pouze v rámci Bílého domu.⁸⁵ O úspěšné misi Kissinger okamžitě informoval i Nixona v dlouhém memorandu, ve kterém do detailů popsal průběh jednání i názory, které si na základě setkání s Číňany utvořil.⁸⁶

Dva dny po Kissingerově návratu bylo naplánováno přelomové oznámení. Nixon v televizi sdělil, že Kissinger podnikl utajovanou cestu do Číny a že rovněž on, prezident, byl pozván na návštěvu Peking.⁸⁷ Tato překvapivá zpráva měla u amerických občanů kladný ohlas a zároveň potvrdila potenciál triangulární politiky. SSSR okamžitě začal naléhat na uskutečnění dlouho odkládaného společného summitu.⁸⁸

3.2 Nixonova návštěva ČLR

Přes pařížský kanál plánoval Kissinger svou druhou cestu do Peking, která se uskutečnila v říjnu roku 1971 a měla dvojí účel. Za prvé bylo nutné zajistit vše potřebné

⁸⁴ Evelyn Goh, „Nixon, Kissinger, and the “Soviet Card” in the U.S. Opening to China, 1971–1974“, *Diplomatic history* 29, č. 3 (červen 2005): 475-502 (478-479) ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

⁸⁵ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 95-96.

⁸⁶ „My talks with Chou En-Lai, 14. July 1971“, The National Security Archive, <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/ch-40.pdf> (staženo 14. 9. 2014).

⁸⁷ „Remarks to the Nation Announcing Acceptance of an Invitation To Visit the People’s Republic of China“, The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu/index.php> (staženo 16. 4. 2015).

⁸⁸ Torelli, „The Costs of Realism“, 172.

pro Nixonovu návštěvu a stanovit její datum, a za druhé bylo potřeba vypracovat návrh budoucího komuniké.⁸⁹

Kromě technických otázek budoucí návštěvy prezidenta probíral Kissinger s Čou En-lajem rovněž mezinárodní témata, ač si byli vědomi, že nemohou dělat žádná definitivní rozhodnutí. Příprava komuniké, jeden z hlavních cílů, se však ukázala jako nelehký úkol. Kissinger přijel s předběžným návrhem schváleným Nixonem, ten ale Číňané razantně odmítli a připravili svoji verzi. Ta však byla naprosto neakceptovatelná ze strany Američanů a následovalo tedy několikahodinové jednání věnované přípravě textu, který by vyhovoval oběma stranám. Nejproblematictější bylo téma Tchaj-wanu, které se do komuniké nedařilo zakomponovat takovým způsobem, aby to uspokojilo zástupce obou zemí. Nakonec i díky Kissingerovým schopnostem byl vytvořen uspokojující předběžný návrh, který měl být definitivně schválen za Nixonovy návštěvy.⁹⁰

Nixon i Kissinger se na prezidentskou návštěvu pečlivě připravovali. Bylo vypracováno velké množství dokumentů a analýz, které měly za úkol usnadnit jednání. Nixon se velmi zajímal o to, jak udělat co nejlepší dojem na veřejnost. Byl toho názoru, že televizní přenos bude mít mnohonásobně větší efekt než pouhé zveřejnění komuniké mezi dvěma vládami.⁹¹ Zároveň hodlal z této přelomové události vytěžit co nejvíc pro sebe, a to i v kontextu nadcházejících voleb. Velká publicita zajištěná televizním vysíláním pro něj proto byla nezbytností.⁹²

Za Nixonovy návštěvy probíhala jednání na několika různých úrovních. První a symbolicky nejvýznamnější bylo setkání Nixona s Mao Ce-tungem, kterého se zúčastnil i Kissinger a Čou En-laj. Další úroveň byla jednání Nixona s Čou En-lajem, kde probírali mezinárodní situaci, poznávali navzájem svá stanoviska a cíle a hovořili o budoucí spolupráci. Další diskuze probíhaly mezi americkým ministrem zahraničí Williamem Rogersem a jeho čínským protějškem Chi Peng-feiem, kteří hovořili o budoucím rozšíření obchodu a vědecké spolupráce. Poslední úroveň pak byla práce na komuniké, protože ještě nebylo kompletně dokončeno. Na závěrečných přípravách

⁸⁹ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 772.

⁹⁰ Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 358-359.

⁹¹ Tudda, „A Cold War Turning Point“, 124-126.

⁹² Dallek, „Nixon and Kissinger: Partners in Power“, 329-330.

pracoval opět Kissinger spolu s Čou En-lajem a náměstkem ministra zahraničí Čchiao Kuan-chuem.⁹³

Ministerstvo zahraničí bylo na Nixonův popud záměrně vyloučeno ze všech důležitých rozhovorů. Kissinger dokonce upozornil Číňany, aby ministrům nesdělovali žádné důležité zprávy, které by je mohly překvapit, neboť neznali detaily ani minulých jednání. Nixon to odůvodnil slovy: „Informace z ministerstva zahraničí unikají jako přes cedník.“⁹⁴ Tyto tajnosti však ve finále způsobily nemalý problém, neboť poté, co si ministr zahraničí William Rogers přečetl až konečnou verzi komuniké, měl k němu velké výhrady. To vyvolalo roztržku mezi ním a Kissingerem, který věděl, jak delikátně jednání o komuniké probíhala, a obával se, že opětovné návrhy na změnu by mohly Číňany urazit. Nakonec ale bylo ministerstvo uspokojeno a byly sjednány drobné změny. Závěrečná verze komuniké⁹⁵ pak byla přednesena na tiskové konferenci v Šanghaji v únoru roku 1972.⁹⁶

Pekingské setkání bylo velkým mezníkem, který určil charakter vztahů mezi USA a Čínou na několik let dopředu. Tajnůstkářská politika uplatňovaná Nixonem a Kissingerem se ukázala být vhodnou variantou a vytvořila specifický typ diplomatického vyjednávání. To bylo založeno na personální bázi, neboť právě Kissingerovy schopnosti a vzájemné porozumění s premiérem Čou En-lajem další postup značně zjednodušily. Vzájemný respekt a důvěra tak hrály velkou roli při překonávání velké propasti, která panovala v diplomatických vztazích obou zemí po tak dlouhou dobu.⁹⁷

⁹³ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 205-208.

⁹⁴ Warner, „Nixon, Kissinger and the Rapprochement“, 776.

⁹⁵ „Joint Statement Following Discussions With Leaders of the People’s Republic of China“, Office of the Historian, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> (staženo 16. 4. 2015).

⁹⁶ Tudda, “A Cold War Turning Point”, 198-200.

⁹⁷ Komine, „Secrecy in US Foreign Policy“, 229-230.

Závěr

Nástup Nixona do prezidentského úřadu znamenal pro USA změnu v uplatňování mezinárodní politiky, což bylo doprovázeno i odpovídajícími změnami v administrativě Bílého domu. Nixon a Kissinger svým reálným přístupem k mezinárodním vztahům vybudovali novou doktrínu označovanou jako Grand Design. Aby však mohli nerušeně uskutečňovat své cíle, omezili plnění nejdůležitějších úkolů pouze na úzký okruh spolupracovníků. Ministerstvo zahraničí tak bylo často „vyšachováno“ z nejrůznějších jednání a hlavní roli hrál naopak Bílý dům spolu s Radou národní bezpečnosti, v jejímž čele stál Kissinger. Kissinger tak předsedal jednomu z nejvlivnějších orgánů v oblasti mezinárodní politiky, jehož činnost sám řídil a navíc úzce spolupracoval s prezidentem. Jeho pravomoci v Radě národní bezpečnosti byly velmi široké, což nebylo v minulosti vždy zvykem. Dokládá to například fakt, že měl na starosti koncipování důležitých a závazných zpráv týkajících se mezinárodní politiky. Kromě toho vedl jednání s významnými státníky, s kterými na úkor ministerstva zahraničí řešil klíčové politické otázky. Jeho vlivu jistě přispěla i úzká spolupráce s Nixonem, který k němu choval poměrně velkou důvěru, a také fakt, že se oba muži ve svých názorech do značné míry shodovali.

Pro zodpovězení otázky týkající se vlivu Kissingera na *rapprochement* je rovněž nutné zhodnotit, kdo se tento odvážný plán rozhodl uskutečnit. Usmíření s Čínou se zdálo být v blízké době nepravděpodobné, velký vliv na úspěch v této věci tedy má i nastartování celého procesu a odhodlání ke změnám. Nixon se otázkou Číny zabýval již dlouho předtím, než nastoupil do prezidentského úřadu. Dokazuje to jeho článek ve *Foreign Affairs* z roku 1967, kde mluví o nebezpečí plynoucím z čínské izolace, a také rozhovory s prezidenty Pákistánu, Rumunska a Francie, s nimiž diskutoval otázku budoucnosti Číny. Tato setkání jsou důležitá i z toho důvodu, že zmíněné země později hrály důležitou roli právě v americko-čínské komunikaci.

Kissingerovy názory na *rapprochement* prošly poněkud odlišným vývojem. Je zřejmé, že si byl vědom nutnosti normalizace vztahů, což vyplývá i z proslovu Nelsona Rockfeller, který měl pro něj Kissinger údajně připravit. Nicméně byl toho názoru, že prioritou mají jiné úkoly (například Vietnam), a domníval se, že čas pro usmíření s Čínou ještě nedozrál. Postupem času si však Kissinger uvědomil, jaké možnosti nabízí případné navázání vztahů s Číňany, především s ohledem na využití triangulární politiky. Předpokládal, že pokud se podaří navázat trojčlenný vztah mezi

USA, ČLS A SSSR, bude tato pozice pro USA výhodná, neboť budou moci lépe uplatňovat své zájmy. U Nixona *rapprochement* zase zapadal do konceptu změny amerického přístupu k asijským oblastem. V rámci amerických národních zájmů se zde USA hodlaly méně angažovat a zasahovat do vnitřních záležitostí asijských států. K poklidnějším vztahům zřejmě mělo přispět i usmíření s ČLR.

Navázání styků s Čínou bylo velmi obtížným úkolem a vyžadovalo pečlivý postup, který si nemohl dovolit moc chyb a omylů. Nixon trval na utajení, což se ukázalo jako dobré rozhodnutí, protože právě diskrétnost jednotlivých kroků umožňovala opatrnost, která byla v této věci žádoucí. Jak již bylo řečeno, Kissinger byl Nixonovým požadavkem na *rapprochement* zpočátku zaskočen, a i když už celý proces započal, zůstával ještě nějakou dobu skeptický. Prvotní kroky proto vycházely především z Nixonovy iniciativy a Kissingerovo odhodlání se začalo projevovat přibližně až v polovině roku 1969. Bylo reprezentováno například snahou proces usmiřování urychlit vysláním amerických vyslanců do Číny, aby zde vedli rozhovory na vysoké úrovni. Mimo to byl Kissinger také napojen na pákistánský kanál, neboť spolupracoval s pákistánským velvyslancem Aghuem Hilalym. Kissingerova snaha zde později přinesla ovoce, neboť právě pákistánský kanál se ukázal jako stěžejní, jelikož přes něj bylo vysláno pozvání do Číny.

To, že Nixon zvolil Kissingera za vyslance, který má navštívit Čínu, se ukázalo jako dobrý tah. Kissinger byl od počátku zasvěcen do všech jednání a znal problematiku navazování vztahů s ČLR jako nikdo jiný. Navíc první setkání vyšších představitelů bylo velmi důležité, neboť na něm závisela úspěšnost dalšího vývoje. Mohlo být však ohroženo několika tématy, ve kterých se obě země neshodovaly. Kissinger nicméně dokázal obratně usměrnit diskuze takovým směrem, aby předešel jakýmkoliv větším sporům. Jeho styl jednání se zde tedy dobře uplatnil, protože upřímné přednesení názorů a požadavků bylo tím správným krokem. K dobrému výsledku rozhovorů zřejmě přispěl i fakt, že Kissinger s premiérem Čou En-lajem k sobě chovali vzájemné sympatie a respekt. Považuji za nutné vyzdvihnout i Kissingerovu práci na komuniké, které nebylo lehkým úkolem vzhledem k odlišným požadavkům obou stran, avšak nakonec se podařilo vytvořit uspokojující text.

Kissinger následně sehrál důležitou roli v plánované Nixonově cestě do Číny. Odjel znovu do Pekingu, aby mohl pro budoucí návštěvu připravit vše potřebné. Zajistil, aby bylo postaráno o technické zázemí, které bylo mimo jiné potřebné pro plánovaný televizní přenos, i o bezpečnostní opatření. Kromě toho také opět vedl diskuze

s premiérem a podílel se na přípravě komuniké, které mělo být výsledkem Nixonovy návštěvy.

To, jak důležité postavení měl Kissinger v celém procesu usmiřování, dokládá i fakt, že v průběhu Nixonovy návštěvy měl možnost účastnit se setkání prezidenta s Mao Ce-tungem. Tato výsada nebyla dopřána ani ministru zahraničí Williamu Rogersovi. Kromě toho dále spolupracoval na finálních úpravách komuniké, jehož příprava se ukázala být ještě složitější, než tomu bylo u prvního komuniké. Nakonec však i to bylo úspěšně dokončeno a předneseno na tiskové konferenci v Šanghaji.

Nixonova návštěva Číny byla průlomem v americko-čínských vztazích, a ačkoliv i poté udržovaly obě země kontakty a Kissinger Čínu ještě několikrát navštívil, jejich snažení bylo značně utlumeno aférou Watergate, která Nixonovi zabránila věnovat se naplno mezinárodní politice. Ke srovnatelnému přelomu v americko-čínských vztazích tedy došlo až navázáním oficiálních diplomatických vztahů roku 1979 za prezidenta Jimmyho Cartera. Přestože Nixon s Kissingerem nestihli tento krok realizovat za svého funkčního období, domnívám se, že jejich úspěch v *rapprochementu* je snad ještě větší právě vzhledem k tomu, jak složité byly počátky usmiřování a jak velká byla pravděpodobnost selhání.

Dle mého názoru je Kissingerův vliv na *rapprochement* z prezentovaných argumentů jasně patrný. Za prvé měl k dispozici pravomoci, které mu poskytly široké zázemí k tomu, aby mohl jednat jen s minimálním omezením. Řídil poměrně velký tým odborníků, kteří o dané problematice zpracovávali nejrůznější studie a jednali podle Kissingerových pokynů. Dále byl v úzkém kontaktu s Nixonem, se kterým se shodoval v modelu fungování zahraniční politiky. Většina procesů tak probíhala pod jejich vedením. Oproti Nixonovi však Kissinger zpočátku nepokládal usmíření s Čínou za prioritní. V tomto ohledu je tedy významná Nixonova iniciativa, protože bez ní by v této době k *rapprochementu* zřejmě nedošlo. I počáteční navazování vztahů, přestože probíhalo za přispění Kissingera, podporoval spíše Nixon. Nicméně poté, co Kissinger pochopil potenciál tohoto úkolu, se již plně angažoval a využil veškeré své úsilí k úspěšnému provedení. Ačkoli by tedy postava Kissingera neměla být přehnaně adorována, domnívám se, že v procesu *rapprochementu* sehrál spolu s prezidentem Nixonem skutečně zásadní roli, díky které bylo americko-čínské usmíření dovedeno ke zdárnému konci.

Summary

The topic of the thesis is titled “Influence of Henry Kissinger on the Rapprochement between China and the United States” and its aim is to assess a role of Henry Kissinger, National Security Advisor, in this process between the years 1969-1972. The study is composed of three chapters, which are subdivided into smaller parts. The first chapter focuses on White house administrative and tries to answer the question how it worked during the Richard M. Nixon’s presidential term. It attempts to define Kissinger’s powers in the office of National Security Adviser in order to discover his real influence. Chapter Two briefly explains the Sino-American relations since 1949 till 1969. Then it deals with a question who was the first to want to enhance the relations with Chinese and besides that it focuses on Nixon’s and Kissinger’s opinions on the rapprochement. At the end of this part is described the initial re-establishing diplomatic relations. The third and last chapter is devoted to Kissinger’s journey to China and Nixon’s official visit of China in 1972. The thesis concludes that Kissinger’s role in rapprochement was truly significant. However, the primary steps towards normalization were initiated mainly by president Nixon, who believed in the need for changes many years ago. Anyway, Kissinger understood the importance of rapprochement shortly and began to make efforts in this process. As a National Security Advisor he was endowed with wide powers in the field of international relations and he used to cooperate closely with President Nixon. His negotiating abilities were highly suitable to perform secret and careful steps, which were in this case needed. Kissinger was able to create special relations with other politician and statesman, which turned out to be useful also in the rapprochement with China. Thanks to his successful journey to China, where he discussed with representative of PRC, Nixon’s visit in 1972 could have been also realized. The initial hypothesis of the study, that the Kissinger’s role in rapprochement was important, has been confirmed.

Použitá literatura

Primární prameny

Henry Kissinger, *Roky v Bílém domě* (Praha: BB art, 2006).

Henry Kissinger, *On China* (London: Allen Lane, 2011).

Anatolij Dobrynin, *In Confidence: Moscow's Ambassador to Six Cold War Presidents* (Seattle: University of Washington Press, 2001).

„Act of July 26, 1947 („National Security Act“), OPA – Online Public Access, <http://research.archives.gov/description/299856> (staženo 23. 3. 2015).

Richard M. Nixon, „Asia after Vietnam“, *Foreign Affairs* 1, č. 46 (říjen 1967), ebscohost.com (10. 4. 2013).

„Informal Remarks in Guam With Newsmen“, American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=2140> (staženo 15. 3. 2015).

„Memorandum From President Nixon to his Assistant for National Security Affairs (Kissinger)“, Office of the Historian, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d3> (staženo 28. 3. 2015).

„Nixon and Kissinger, 11 March 1969, c. 10:00 p.m.“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB123/telcon-19690311.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

„Next Steps in China Policy“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB49/sino.sov.25.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

Letter from Allen S. Whiting to Henry Kissinger, 16 August 1969, enclosing report, „Sino-Soviet Hostilities and Implications for U.S. Policy“, The National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB49/sino.sov.9.pdf> (staženo 20. 4. 2015).

„Kissinger to Nixon, „My Conversation with President Ceausescu, Tuesday, October 27“, National Security Archive, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-04.pdf> (staženo 4. 5. 2015).

„Record of Nixon-Kissinger Telephone Conversation Discussing Zhou's Message and Possible Envoys to China, 27 April 1971“, The National Security Archive, <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/> (staženo 10. 4. 2014).

„My talks with Chou En-Lai, 14. July 1971“, The National Security Archive, <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB66/ch-40.pdf> (staženo 14. 9. 2014).

„Remarks to the Nation Announcing Acceptance of an Invitation To Visit the People’s Republic of China“, The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu/index.php> (staženo 16. 4. 2015).

„Joint Statement Following Discussions With Leaders of the People’s Republic of China“, Office of the Historian, <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> (staženo 16. 4. 2015).

Sekundární prameny

Monografie:

Robert Dallek, *Nixon and Kissinger: Partners in power* (New York: HarperCollins, 2007).

Fredrik Logevall a Andrew Preston, eds., *Nixon in the world: American Foreign relations, 1969-1977* (New York: Oxford University Press, 2008), <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10229897> (staženo 20. 4. 2015).

Chris Tudda, *A Cold War turning point: Nixon and China* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 2012), <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10587786> (staženo 15. 9. 2014).

Yukinori Komine, *Secrecy in US Foreign Policy: Nixon, Kissinger and the rapprochement with China* (Aldershot: Ashgate Pub, 2008), <http://site.ebrary.com/lib/natl/reader.action?docID=10240620> (staženo 8. 4. 2015).

Eveyn Goh, *Constructing the U.S. Rapprochement with China, 1961-1974: From ‘Red Menace’ to ‘Tacit Ally’* (Cambridge University Press, 2009).

Frank Cain, *Economic Statecraft during the Cold War: European Responses to the US Trade Embargo (Cold War History)* (Routledge, 2007).

Odborné články z elektronických databází:

John P. Burke, „The National Security Advisor and Staff: Transition Challenges“, *Presidential Studies Quarterly* 39, č. 2 (2009): 283-321, ebscohost.com (staženo 4. 5. 2014).

Dan Caldwell, „The Legitimation of the Nixon-Kissinger Grand Design and Grand Strategy“, *Diplomatic History* 4, č. 33 (září 2009): 633-652, ebscohost.com (staženo 10. 4. 2014).

„How Nixon’s White House Works“, *Time* 95, č. 23 (1970): 19, ebscohost.com (staženo 4. 5. 2014).

Geoffrey Warner, „Nixon, Kissinger and the rapprochement with China, 1969–1972“, *International Affairs* 83, č. 4 (červenec 2007): 763-781, ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

Angela Torelli, „The Costs of Realism: The Nixon Administration, the People's Republic of China, and the United Nations“, *Journal of American-East Asian Relations* 19, č. 2 (leden 2012): 157-182, ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

Evelyn Goh, „Nixon, Kissinger, and the“Soviet Card” in the U.S. Opening to China, 1971–1974“, *Diplomatic history* 29, č. 3 (červen 2005): 475-502, ebscohost.com (staženo 2. 3. 2014).

Internetové stránky:

„National Security Council“, The White House President Barack Obama, <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/> (staženo 4. 5. 2014).

„National Security Council“, The White House President George W. Bush, <http://web.archive.org/web/20080306081817/http://www.whitehouse.gov/nsc/history.html#johnson> (staženo 4. 5. 2014).

„National Security Decision Memoranda“, The Nixon Library and Museum, <http://nixon.archives.gov/virtuallibrary/documents/nationalsecuritydecisionmemoranda.php> (staženo 4. 5. 2014).

„Roztržka mezi Čínou a SSSR“, válka.cz, http://www.valka.cz/clanek_10584.html (staženo 4. 5. 2015).

„The Chinese Revolution of 1949“, Office of the Historian, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/chinese-rev> (staženo 27. 3. 2015).

„Sino-U.S. Ambassadorial Talks“, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18054.shtml (staženo 27. 3. 2015).

„Ceausescu's Journey to the East“ by Adam Tolnay, ceausescu.org, http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/ (staženo 28. 4. 2015).